

Mapová provizoria po roce 1945

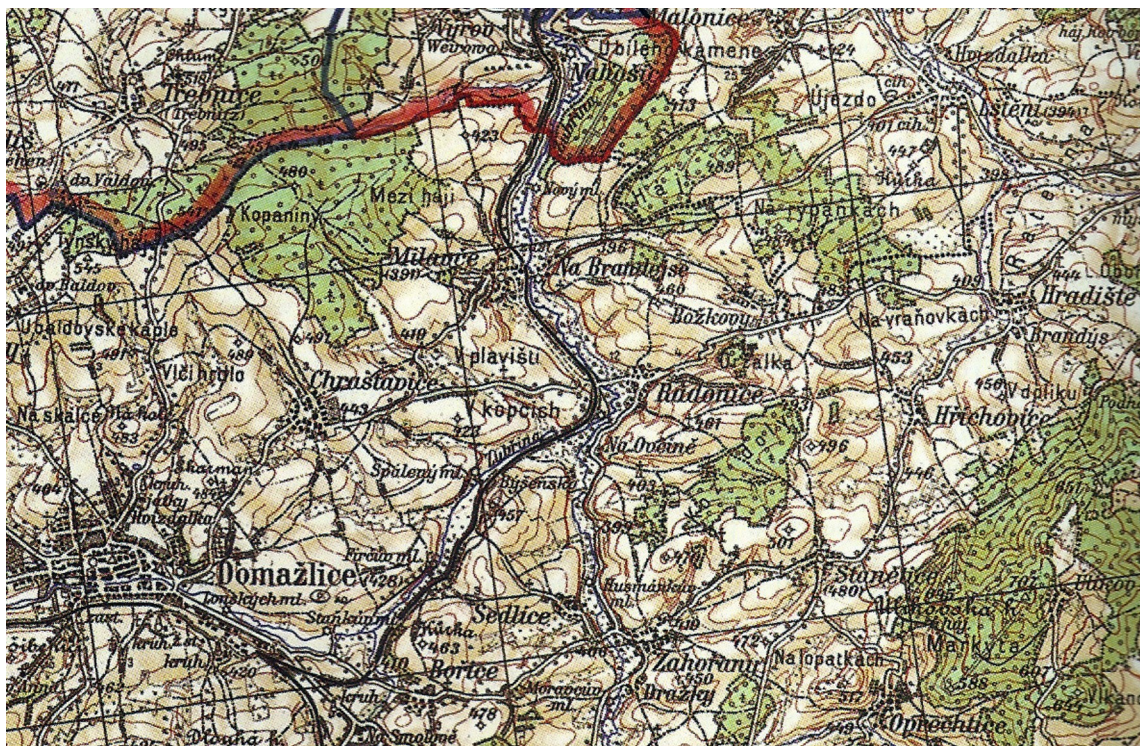
Miroslav Mikšovský

1. Úvod

Po ukončení 2.světové války v r.1945 bylo území Československa pokryto ve středních měřítkách pouze reambulovanými mapami ze III.vojenského mapování (v základním měřítku 1:25 000, speciálními mapami 1:75 000 a generálními mapami 1:200 000). Pro účely obrany státu byly dále na malé části území k dispozici mapy z prozatímního vojenského mapování (v měřítku 1:20 000, ve vybraných oblastech 1:10 000), které probíhalo v letech 1926-33, a dále mapy z definitivního vojenského mapování ve stejných měřítkách, které na něj navazovalo a probíhalo až do rozdělení Československa a zřízení Protektorátu Čechy a Morava v r.1939.

2. Speciální mapy 1:75 000

Čs. armádní složky zahájily ihned po r.1945 rychlou revizi speciálních map 1:75 000, které v té době byly kromě topografické mapy 1:25 000 ze III.vojenského mapování z let 1870 až

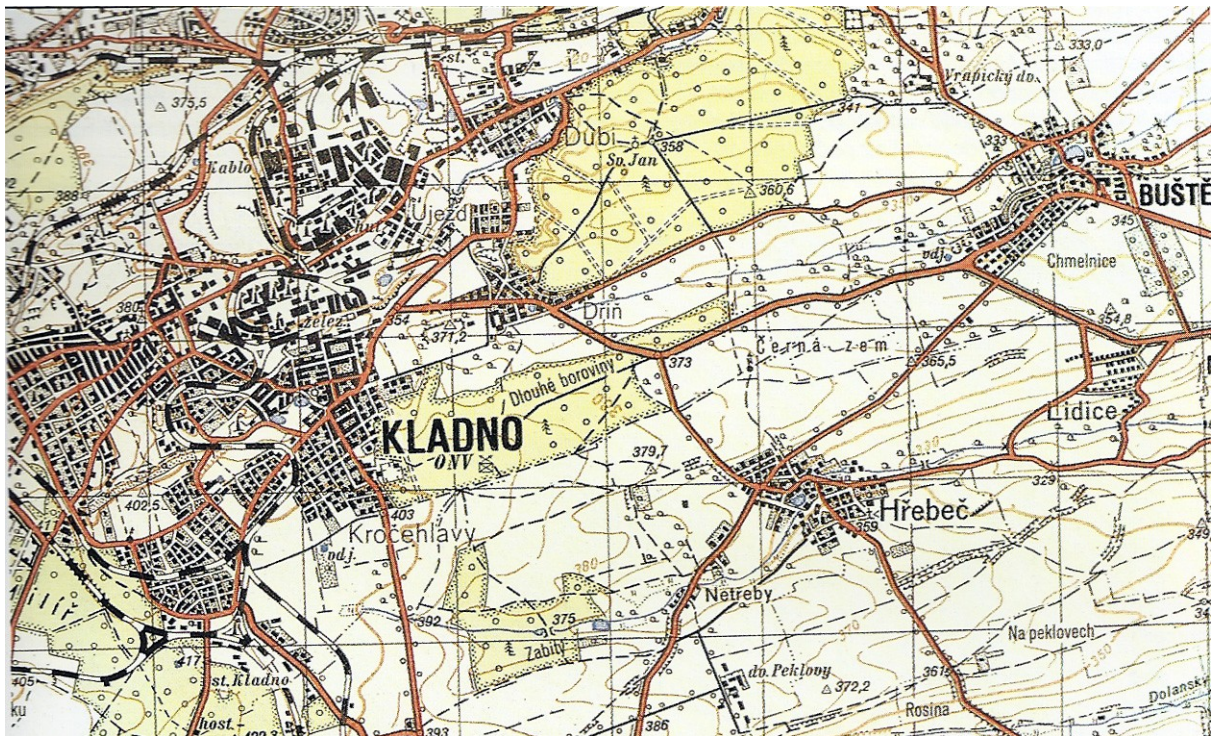
Výřez ze speciální mapy 1:75 000 s prítiskem km-sítě systému JTSK

1883 jediným mapovým dílem, které souvisle pokrývalo území republiky. Revize (také „klasifikace“) byla prováděna topografy s využitím měřických leteckých snímků se zvláštním důrazem na komunikační síť a na lesní porosty

V r.1947 rozhodlo Ministerstvo národní obrany ČSR o přechodu z měřítka speciálních map 1:75 000 k vytvoření topografických map v měřítku 1:50 000, zpracovaných v Gauss-Krügerově zobrazení v šestistupňových poledníkových pásech s použitím Besselova referenčního elipsoidu (tzv. souřadnicový systém S – 1946), a to v pětinovém dělení kladu mapových listů a v nově upraveném značkovém klíči. Mapování bylo prováděno v měřítku 1:25 000 od r.1949 v západní a jihozápadní příhraniční oblasti republiky a bylo ukončeno v r.1952, kdy byly zahájeny přípravy na zpracování nového jednotného topografického mapového díla v rámci Varšavské smlouvy v měřítku 1:25 000 v souřadnicovém systému S – 1952, obdobnému sovětskému systému S – 1942.

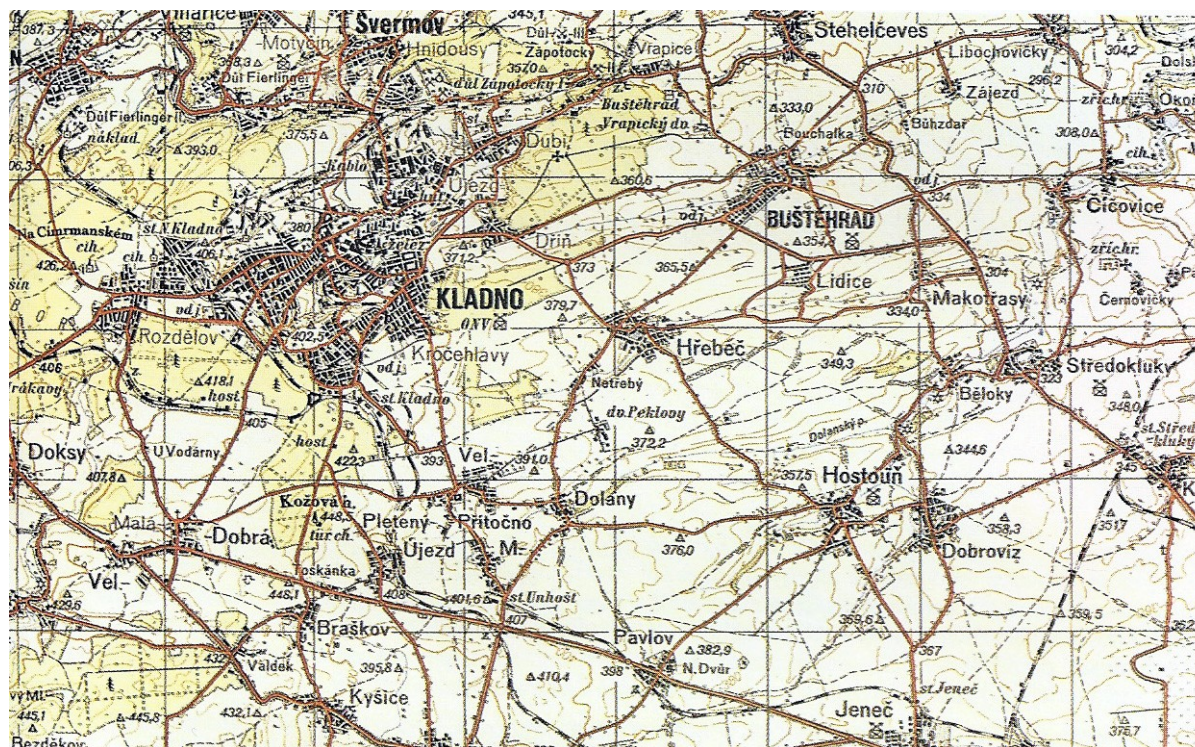
3. Prozatímní topografické mapy 1:50 000 a 1:100 000

V květnu 1950 rozhodlo ministerstvo národní obrany ČSR přejít na šestinové dělení kladu mapových listů a na značkový klíč blízký sovětským topografickým mapám. Výsledkem bylo urychlené zpracování a vydání tzv. prozatímních topografických map v měřítkách 1:50 000 a 1:100 000 v souřadnicovém systému S-1946, které byly odvozeny ze stávajících mapových

Výřez prozatímní topografické mapy 1:50 000

podkladů. Mapy byly dokončeny pro celé území státu v letech 1952 – 1953 a obsahovaly také souřadnicovou síť systému S – JTSK (Křovákova zobrazení).

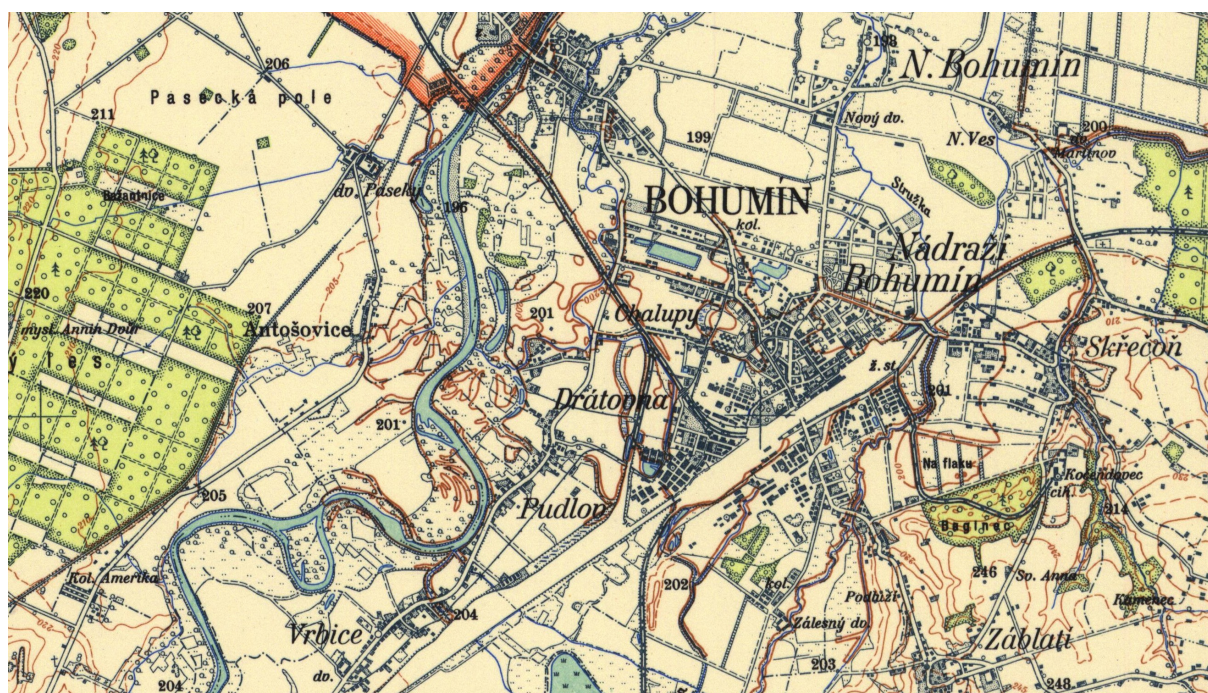

Výřez prozatímní topografické mapy 1:100 000

4. Státní mapy 1:50 000 a 1:100 000

V civilní zeměměřické službě, která po roce 1945 byla reprezentována Zeměměřickým úřadem v Praze, bylo přijato rozhodnutí zahájit vydávání map středních měřítek. V roce 1946 došlo ke zpracování prvních mapových listů v měřítku 1:50 000 v Křovákově zobrazení a v kladu listů Křovákovy pravoúhlé souřadnicové sítě. Rozměr mapového listu byl 40 km ve směru osy X a 50 km ve směru osy Y.

Kartografické práce na tomto mapovém díle však nebyly dokončeny. Zpracováno bylo pouze několik mapových listů, které jsou uloženy v Ústředním archivu zeměměřictví a katastru v Praze. Zkušebně byl vyhotoven i jeden mapový list v měřítku 1:200 000, který je uložen tamtéž.

Výřez Státní mapy 1:50 000

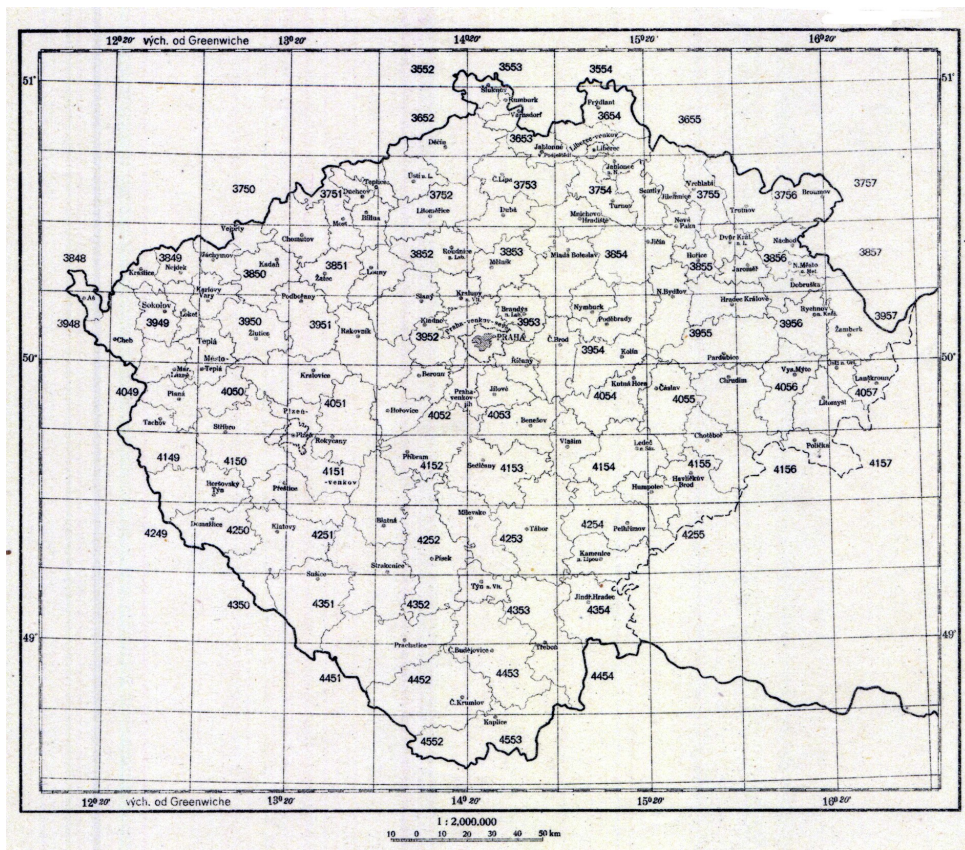
5. Přehledné mapy pro plánování a statistiku

Přehledné mapy pro plánování a statistiku vznikaly podle požadavků a na objednávku orgánů státní správy, a to především v letech 1946 – 1948; jejich zpracovatelem a vydavatelem byl rovněž Zeměměřický úřad Praha. Od roku 1949 tyto mapy zpracovával a vydával ve 2. vydání Státní zeměměřických a kartografický ústav Praha; od roku 1954 převzala jejich vydávání Ústřední správa geodézie a kartografie, která byla k 1.1.1954 zřízena jako orgán státní civilní zeměměřické služby.

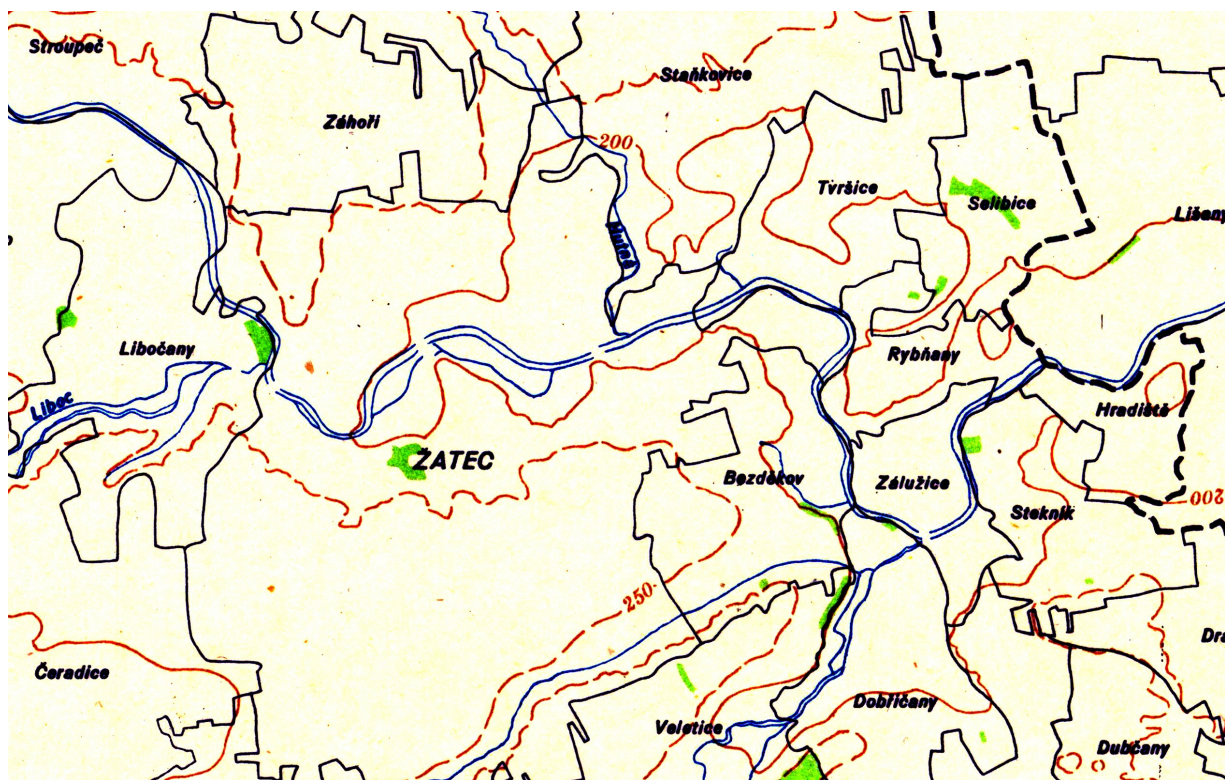
Přehledné mapy pro plánování a statistiku byly vydávány pouze na území Čech; byly zpracovávány v kladu listů vojenských speciálních map 1:75 000, a to ve dvou variantách :

- tzv. O-mapy, jejichž topografický základ tvořily hranice správních a soudních okresů a hranice obcí,
- tzv. P-mapy, jejichž topografický podklad tvořil zákres silniční a železniční sítě s vyznačením obvodu zástavby obcí a dále průběh státní a zemská hranice.

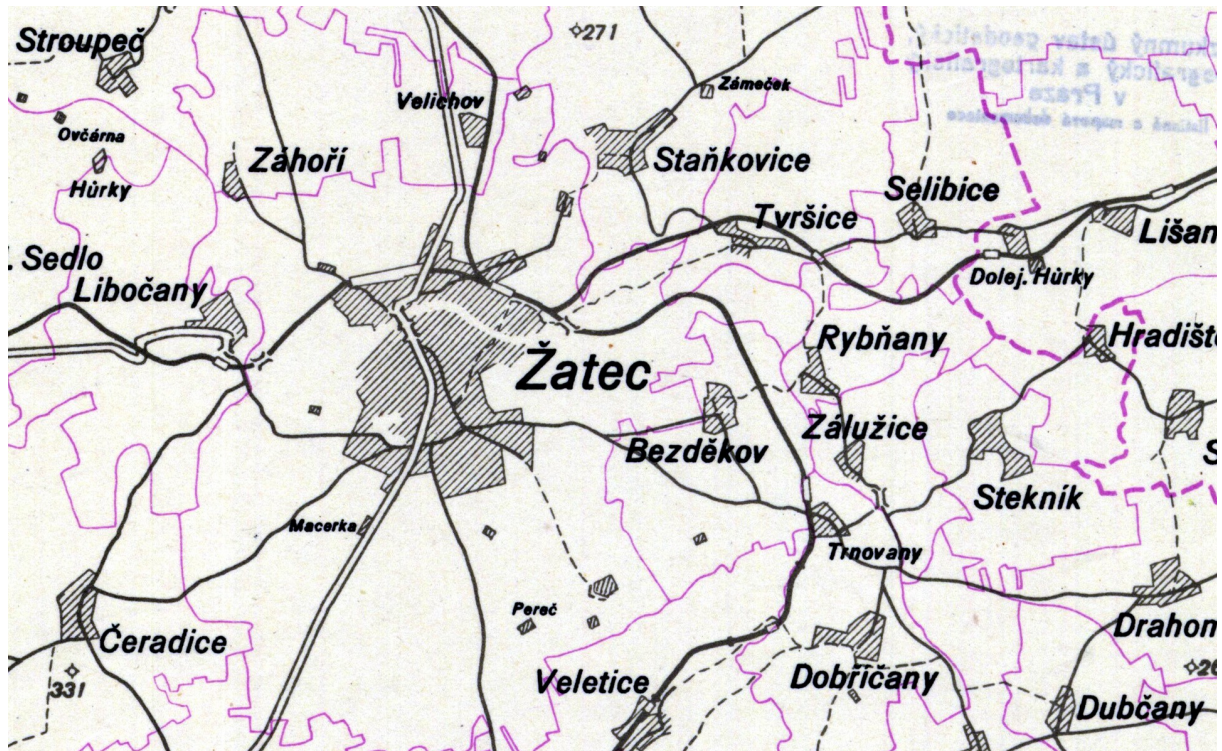
U O-map byla sídla vyznačena pouze popisem. Různými typy písma byly rozlišeny kategorie statutární město, město se sídlem okresního národního výboru, město se sídlem okresního soudu a místa se sídlem místního národního výboru, Správní hranice s popisem byly tištěny v černé barvě a podle požadavků odběratelů bylo do těchto map modře dotiskováno vodstvo (tzv. O₁-mapy) nebo v zelené barvě lesní porosty (tzv. O₂-mapy),

Klad listů O-map a P-map

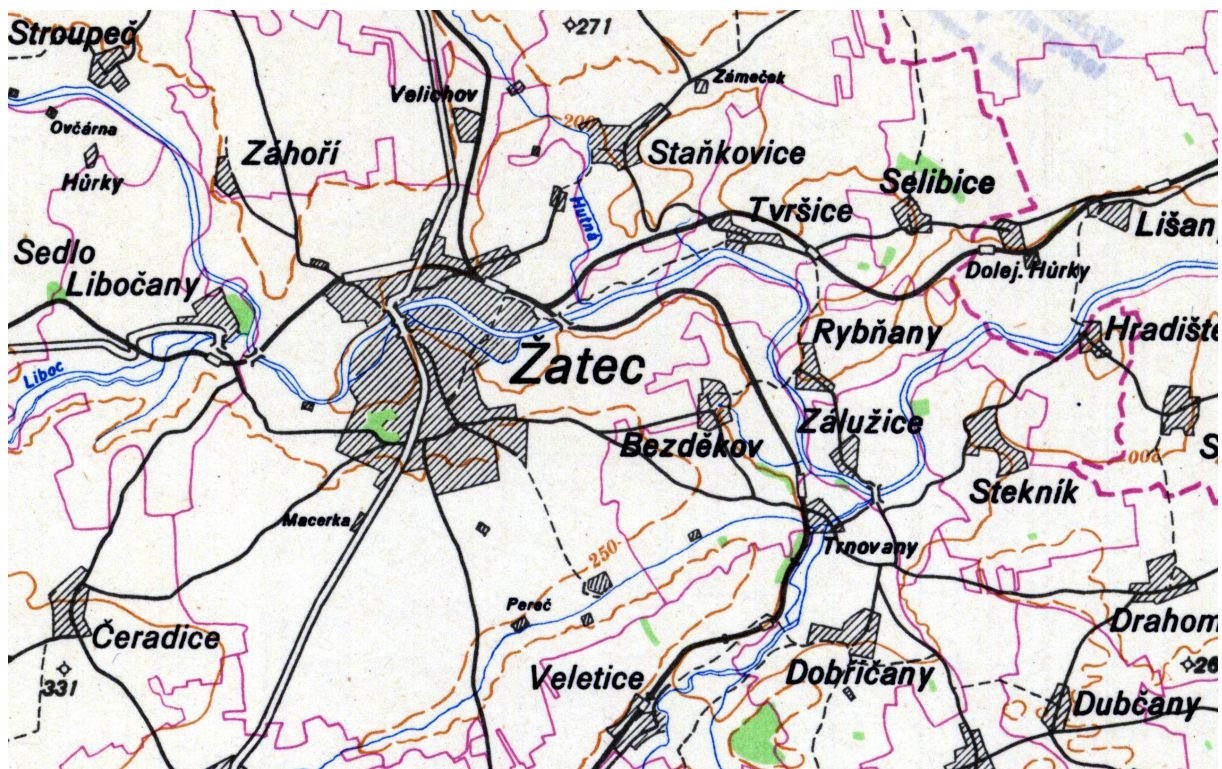

Výřez O₁₂₃ – mapy 1:75 000

Výřez P-mapy 1:75 000

Základní vrstevnicový interval byl zvolen 100 metrů, v plochých územích byly doplněny vrstevnice 50metrové. Podle požadavků odběratelů byly tištěny tyto mapy v kombinacích s vodstvem a lesními porosty (tzv.O₁₂ – mapy), s vodstvem a vrstevnicemi (tzv.O₁₃ – mapy)

Výřez P₁₂₃ – mapy 1:75 000

nebo s vodstvem, lesními porosty i vrstevnicemi (tzv. O₁₂₃ – mapy).

U P-map byla sídla vyznačena obvodem zastavěné části, který byl vyplněn linkovou sítí, Polohopis obsahoval zákres silnic I. třídy a ostatních silnic, vícekolejných a jednokolejných železnic a státní a zemské hranice. Pro tisk byla použita šedá barva, popis sídel byl tištěn černě. Různou velikostí písma byla odlišena města se statutárním zřízením, sídla správního a soudního okresu, politické obce a jejich části (osady) a samoty. Ve fialové barvě byly tištěny lemovky státní a zemské hranice a průběh hranic správních a soudních okresů a hranic obcí. Obdobně jako u O-map mohl tvořit nadstavbu dotisk vodstva (v modré barvě), lesních porostů (v zelené barvě) nebo dotisk výškopisu (v hnědé barvě). Mapy byly podle toho označeny obdobně jako u O-map dolními indexy. V některých případech byla použita i kombinace s dotiskem lesních porostů a výškopisu (varianta P₂₃).

V Ústředním archivu zeměměřictví a katastru při Zeměměřickém úřadu v Praze-Kobylicích je uloženo 277 mapových listů O-map a P-map, všechny z prostoru Čech. Tyto mapy nepokrývají celé území státu, ale představují první rozsáhlejší civilní státní mapové dílo středního měřítká, vytvořené v býv. ČSR.

Použité zdroje

KARAS Zd. a kol.: Historie topografické služby Československé armády. Účelová publikace.

Vydalo Topografické oddělení HOS GŠ Armády České republiky. Praha 1993

MIKŠOVSKÝ, M., ŠÍDLO, B.: Topografické mapování našeho území ve 20.století.

Geodetický a kartografický obzor, č.9/2001, str.216-223

ukázky map z Ústředního archivu zeměměřictví a katastru Praha